

Prioritāte – bagātības radītāji

Latvijai vajadzīgas pārmaiņas, kuru galvenais mērķis ir labklājības radīšana valstī dzīvojošajiem, ko iespējams īstenot, tikai radot labvēlīgus apstākļus un neuzliekot apgrūtinājumus vai šķēršļus visiem, kuri iegulda eksportspējīgu produktu ražošanā un eksportspējīgu pakalpojumu sniegšanā

Teksts **Māris Ķirsons**

Ilustrācija **stock.adobe.com**

Foto **Ritvars Skuja/Dienas Bizness, publicitātes**

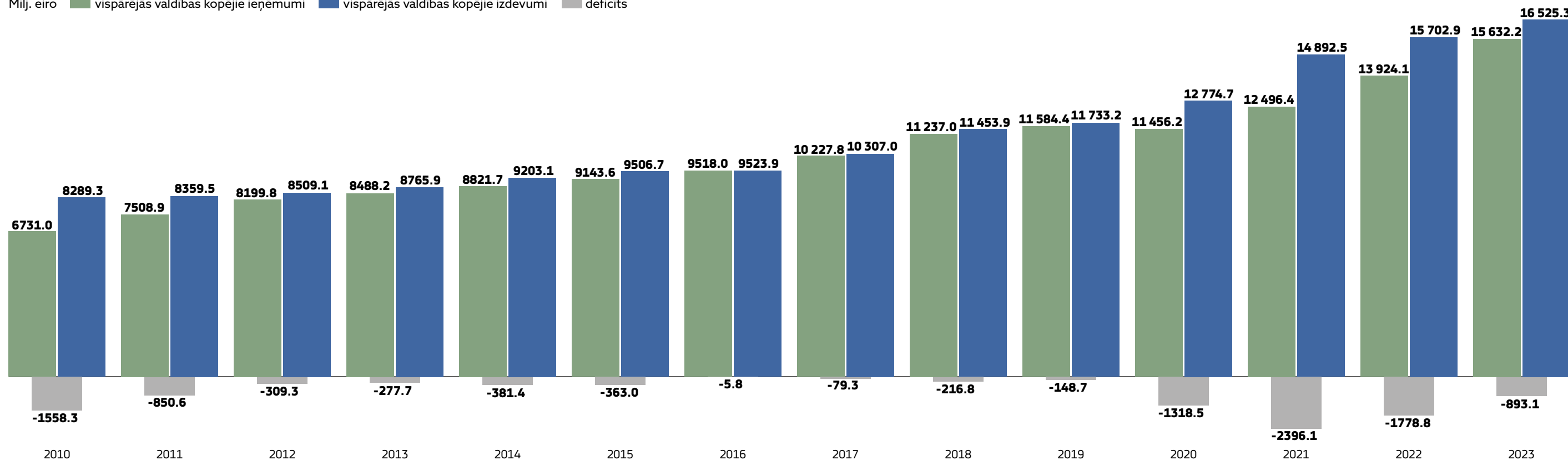
Tādas atziņas skanēja AS BDO rīkotajā diskusijā. Tika norādīts, ka Latvija nav spējusi sekmīgi izmantot padomju laiku ražošanas un kapitāla resursu mantojumu, kā rezultātā ir palaistas vējā iespējas piesaistīt investorus tieši eksportspējīgu produktu ražošanai un pakalpojumu radīšanai. Rezultātā sabiedrības vajadzības pēc finansējuma tādu būtisku funkciju kā valsts drošība, veselība, izglītība, zinātne, infrastruktūra nodrošināšanai pieaug, taču šāda finansējuma radītājiem jau pašlaik nav iespējams segt šīs vajadzības to pilnā apmērā, un vienīgais risinājums ir lielāks budžeta deficīts. Situāciju vēl satraucošāku padara fakts, ka būtisku valsts izdevumu pozīciju (vai to deficītu) nodrošina vēl pašreiz pieejamā ES struktūrfondu nauda, bez kuras situācija būtu ļoti kritiska.

Tā, kā bija, vairs nebūs

„Tā ir pašlaik, tā vairs nebūs rīt, un tā, kā bija pirms 20 vai 30 gadiem, tā nav šodien un nebūs arī pēc 10 gadiem,” uz nebeidzamo pārmaiņu faktoru norāda AS BDO Latvia partneris Jānis Zelmenis. Viņš atzīst, ka, lai arī Baltijas valstīm ir kopīga pagātne 100 gadu garumā un arī to neatkarības atgūšanas laiks no PSRS ir 1990. gads, un ir kopīgs starta brīdis, tomēr pēdējo gadu katras valsts maka biezums rada pietiekami būtiskas atšķirības. 🗳️

Valsts kopbudžets

Milj. eiro ■ vispārējās valdības kopējie ieņēmumi ■ vispārējās valdības kopējie izdevumi ■ deficīts

Avots: a/s BDO pētījums

Viens no ātrākajiem risinājumiem vērtības un bagātības radītāju palielināšanā Latvijā ir aizsardzības un drošības industrija, kura pašreizējos ģeopolitiskajos apstākļos ir kļuvusi par vienu no svarīgākajām,

Jānis Zelmenis,
AS BDO Latvia partneris.

Lai arī nodokļu ieņēmumi ir visu valstu valdību galvenais ienākumu avots, no kura finansēt visu iedzīvotāju kopīgās vajadzības, tomēr tas nav vienīgais, jo vēl jau ir ienākumi no valsts kapitāla izmantošanas, bet Eiropas Savienībā līdztekus minētajiem finanšu avotiem ir ES struktūrfondi, un arī, ja ar to nepietiek, tad vēl valstis aizņemas naudu. To dara gan Igaunija, gan Lietuva, gan arī Latvija. „Faktiski pasaulē nav nemaz tik daudz valstu, kuras var iztikt bez aizņēmumiem,” norāda J. Zelmenis. Viņš gan piebilst, ka eirozonas attīstības stagnācija ar recesijas piesitieni un budžeta deficīta pieauguma temps, kā arī ģeopolitiskie riski rada sprādzienbīstamu kokteili, jo diemžēl ir potenciālie investori, kuriem ir bail ieguldīt Latvijā, valsts aparāts ar visādiem nosacījumiem, ierobežojumiem sašaurina vai pat padara virknei nozaru nepieņemamus nosacījumus, kas savukārt nozīmē sašaurināšanos, jo īpaši tas ir sāpīgi eksportspējīgajās nozarēs (kūdra, mežsaimniecība). „Nav ļoti daudz iespēju nemitīgi pārfinansēt Latvijas valsts pieaugošo parādu un tam tērēt arvien iespaidīgākas summas, un nemeklēt risinājumus, kā ilgtspējīgi palielināt valsts maka ienākumus,” uzsver J. Zelmenis. Viņaprāt, Latvijā nodokļu (izņemot tā dēvēto grēku) likmju paaugstināšana, lai kaut daļēji palielinātu budžeta ienākumus, var radīt negatīvus blakusefektus ilgtermiņā. „Uz ko varam cerēt, ja 2019. gadā valsts makā trūka 174,2 milj. eiro jeb 0,6% no IKP, bet 2023. gadā jau – 893 miljoni eiro jeb 2,3% no IKP? Šim iztrūkumam teorētiski būtu jāpieskaita ES struktūrfondu nauda – ap 1,1134 miljardi eiro 2023. gadā, bez kuras budžeta deficīta apmērs kļūst jau 6,3%% no IKP,” skaidro J. Zelmenis. Viņaprāt,

nekādas atkāpšanās vairs nav iespējamas, un tāpēc pirmais solis būtu ar likumiem, noteikumiem vai jebkādām prasībām, ierobežojumiem un vēl jo vairāk liegumiem neapgrūtināt esošos eksporta produkcijas ražotājus un pakalpojumu sniedzējus. „Tie ir tie, kuri rada bagātību, kuru pēc tam caur valsts budžetu pārdala sabiedrības vajadzību finansēšanai, tostarp valsts administrācijas uzturēšanai,” uzsver J. Zelmenis. Viņaprāt, pašlaik nedrīkst ieviest jaunus liegumus, kas samazinātu lauksaimniecības, meža un kūdras substrāta nozaru uz Latviju atvestās naudas apjomu, darba vietas. „Var jau likvidēt kažokzvēru audzēšanu Latvijā un pēc tam brīnīties, ka kādi padsmīt miljoni eiro un darba vietas no valsts ekonomikas izgaisuši,” tā J. Zelmenis.

Privātuzņēmuma īpašnieki patriektu vadītājus

Lai arī valsts nav uzņēmums, tomēr mūžīgi nevar palielināt parādu, kas tiek izmantots, lai finansētu ikdienas vajadzības (apēšanai), nevis investīcijām jaunu vērtības radītāju piesaistei. „Ja pieņemam, ka valsts budžeta ieņēmumi un izdevumi ir uzņēmuma peļņas – zaudējumu aprēķins, tad jāsecina, ka strādājam ar ievērojami lielākiem izdevumiem, kuri tiek segti no papildu aizņēmumiem, kuru apjoms tikai pieaug, un tas signalizē – tā nav ilgtspējīga rīcība, vēl jo vairāk, ja daļa izdevumu tiek finansēti ar ES fondu naudas dotācijām, kuru apmērs arī perspektīvā varētu sarukt, kas savukārt var izraisīt tādas sekas kā finansējuma samazināšana sabiedrībai būtisku pakalpojumu nodrošināšanai un augstākas nodokļu likmes, kas brīva kapitāla, cilvēku, kā arī preču pakalpojumu plūsmas sistēmā valsti padarīs vēl nabadzīgāku gan vērtību radītāju - darba vietu, gan to samaksāto nodokļu apmēru kontekstā,” skaidro J. Zelmenis. Savukārt ekonomikas zinātņu doktors Edgars Voļskis norāda, ka zaudējumi uzņēmumu gada pārskatā nozīmē – īpašnieku ieguldītā kapitāla vērtība ir samazinājusies. „Ja zaudējumi ir 0,1 milj. eiro, bet akcionāru kapitāla ieguldījuma apmērs 1 milj. eiro, tas nozīmē, ka gada laikā īpašnieku kapitāls grāmatveidiski samazinās par zaudējumu apmēru un tādējādi minētajā piemērā kopējais kapitāla lieluma apmērs sarūk līdz 0,9 milj. eiro,” skaidro E. Voļskis. Viņš piebilst, ka uzņēmums ar zaudējumiem var dzīvot pat vairākus gadus, taču tas visbiežāk notiek mērķtiecīgu ilgtermiņa investīciju apstākļos, kad tiek pirktas īpašums, būvēta ražotne, pirktas iekārtas, kas perspektīvā ģenerēs stabilus pamatdarbības ienākumus un pozitīvu naudas plūsmu. „Bilancē apgrozāmajiem aktīviem, no kuriem atskaitītas tekošās saistības, ir jābūt ar pozitīvu zīmi. Pretējā gadījumā ir jāveic uzņēmuma apgrozāmā darba kapitāla restrukturizācija, lai varētu savlaicīgi samaksāt darbiniekiem algas, valstij nodokļus un piegādātājiem (pakalpojumu sniedzējiem) par piegādātām izejvielām un pakalpojumiem. Vienlaikus maksājumi piegādātājiem jāveic tikai tad, kad ir saņemta samaksa par precēm (pakalpojumiem), nevis pirms tam, jo tad rodas negatīva naudas plūsma, kura jāfinansē ar aizņēmumu,” skaidro E. Voļskis. Viņš atzīst, ka situācijā, kad ilgstoši uzņēmums strādā ar zaudējumiem un negatīvu naudas plūsmu, īpašnieks šo aktīvu pārdod, jo tas ir nerentabls un nelikvīds un nemitīgi prasa papildu naudu. „Ja uzņēmums ilgstoši strādā ar zaudējumiem un rada negatīvu naudas plūsmu, pie šādiem rezultātiem uzņēmuma īpašnieks/akcionārs (vai īpašnieki) var padzīt esošo valdi un tas vietā iecelt citus. Valsts situācijā tā īsti nenotiek, jo valdību veidojošos politiķus – pārvaldniekus – var vēlētāji (īpašnieki) nomainīt vien reizi četros gados,” tā situāciju raksturo J. Zelmenis. Viņš norāda, ka Latvijas pārvaldnieki īsti neбайдās no akcionāriem (vēlētājiem), jo diez vai tik krasī būtu palielinājuši savu atalgojumu, kas tiek segts no to pašu nodokļu maksātāju – vēlētāju – vērtības radītāju naudas. ➡

Labklājības pamatā – darbs

„Šķiet, Latvijas politiskā elite ir palaidusi garām ekonomikas stūrakmeņu pamatlicēja Ādama Smita (1723–1790) grāmatā Tautu bagātība teikto, ka jebkuras sabiedrības labklājības pamatā ir cilvēka darbs. Tas nozīmē, ka primārais ir apmaksāta darba vieta, kurai vajadzīgs cilvēks ar attiecīgu izglītības bāzi, kas viņam ļauj saņemt adekvātu algu, darba devējam samaksājot attiecīgus darbspēka nodokļus. Savukārt pats darbinieks, veicot preču un pakalpojumu pirkumus tirgū, maksā patērīna nodokļus, kas savukārt rada valsts budžetā ieņēmumus, no kuriem finansēt sabiedrībai nepieciešamos pakalpojumus – veselības aizsardzību, izglītību, zinātnei, infrastruktūru u.tml.”

Skaidro ekonomikas zinātņu doktors Edgars Voļskis. Viņš norāda, ka, lai radītu darbavietas, ir nepieciešamas investīcijas – kapitāls, kura pašmāju kapitāla uzņēmumiem pietrūkst, tāpēc tā pieejamība (nosacījumi, aizdevu procentu likmes) arī noteiks izaugsmes – attīstības ātrumu. „Ir tautsaimniecības ieņēmumu aprēķins, ko iegūst no trijiem rādītājiem – cik ir pieejami strādāspējīgi izglītoti cilvēki (kuru prasmju un iemaņu kvalitātei ir kvantitatīvi pieaugoša tendence), uzņēmumi un kapitāls (investīcijas), jo īpaši inovācijas, kas ir konkurētspējas atslēgas gan šodien, gan arī būs nākotnē,” labklājīgas valsts pamatus iezīmē E. Voļskis. Viņaprāt, ir jāņem vērā vēl kāds faktors.

„Interesanti, ka Latvijā ir veikts pētījums, ka vairākas vecuma grupās tikai 30% no Latvijas darbaspējīgajiem cilvēkiem darbojas uzņēmējdarbībā, kuri rada vai var radīt papildu pievienoto vērtību tautsaimniecībā un ik gadus nodrošina papildu piensumu tautsaimniecībai, bet 70% strādā valsts un pašvaldību segmentā, kas pievienoto ekonomisko devumu nerada, tieši pretēji – patērē to naudu, ko 30% ir saražojuši,” tā E. Voļskis. Viņaprāt, loģisks ir jautājums par to, kuri tad ir vai būs tie uzņēmumi vai uzņēmēji, kuri spēs nodrošināt darbu cilvēkiem Latvijā, par to maksājot adekvātu algu un darbaspēka nodokļus. Palūkojoties uz lielākajiem uzņēmumiem Latvijā, jāsecina, ka tie pieder ārvalstu investoriem vai arī Latvijas valstij, bet salīdzinoši maz ir vietējā kapitāla kompāniju. „Un, ja raugās uz to, kam tad ir nauda un kas varētu izsniegt kredītus, tad jāatbild uz jautājumu, cik tad daudz vietējā kapitāla banku pašlaik ir Latvijā, vienlaikus salīdzinot to ar stāvokli, kāds bija pirms finanšu kapitālā remonta 2017. gadā un vēl jo vairāk - pirms nekustamo īpašumu burbuļa plīšanas – 2008. gadā,” salīdzinājumu veikt aicina E. Voļskis. Viņš norāda uz vēl kādu paradoksālu faktu, ka Latvijai jau trūkst darbaspējas vecuma cilvēku, kuri strādātu un radītu pievienoto vērtību - ražotu preces un sniegtu pakalpojumus, un arī ģenerētu nodokļus, no kuriem samaksāt pensijas, veselības aprūpi un citus būtiskus pakalpojumus sabiedrībai. „Nākamo piecu gadu lai-

kā būs nepieciešami vismaz 100 000 darbaspējīgā vecuma trešo valstu imigrantu, jo ik gadu Latvijā nomirst vairāk cilvēku nekā piedzimst, to vēl paspilgtina emigrācija, kā rezultātā iedzīvotāju skaits atkarībā no gada sarūk par 15 000 līdz 20 000, tādējādi sarūk ne tikai potenciālo preču un pakalpojumu patērētāju (pircēju) skaits, bet arī potenciālo darbinieku skaits, kurus nodarbināt darba devējiem, un arī nodokļu maksātāju skaits – gan patērētāja, gan darbaspēka,” tā E. Voļskis.

Cilvēkus atdeva

Savukārt AS BDO Latvia partneris J. Zelmenis norāda, ka vairāk nekā 30 gadu laikā Latvija ir zaudējusi vairāk nekā 30% no sava galvenā resursa – cilvēkiem. „2023. gadā Latvijā kopējais iedzīvotāju skaits bija 1,883 milj., bet 1990. gadā – 2,668 miljoni – tātad par 785 000 jeb 29,5% mazāks, kas būtu atbilstošs valstij, kurā notikusi kara darbība, milzīgas dabas vai tehnogēnās katastrofas,” skaidro J. Zelmenis. Viņš norāda, ka būtībā Latvijā ir notikusi depopulācija, kuras iemesli ir darba vietu deficīts un adekvātas darba algas neesamība, kas jo īpaši skarbi izpaudās 2008.–2011. gada krīzes laikā. „Pašlaik Īrija, Lielbritānija, Vācija un citas valstis gūst ekonomisko labumu no tā, ka darbspējīgiem cilvēkiem Latvijā nebija darbavietu un viņi devās strādāt uz ārzemēm, savukārt viņu dzimšanas, bērnības, skolas, arī veselības

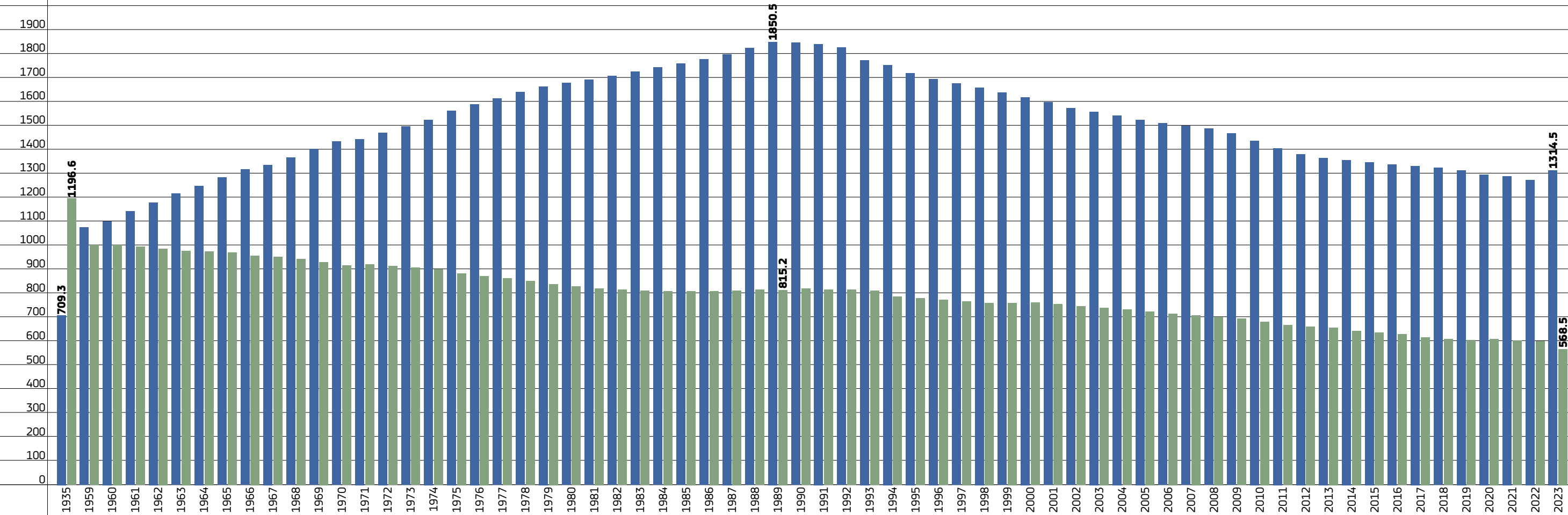
apņūpes izmaksas uz sevi paņēma Latvijas valsts bez jebkādas kompensācijas,” tā J. Zelmenis. Viņaprāt, valsts stratēģiskā resursa, kāds ir darbaspējīgs cilvēks, vienkārša atdošana ir uzskatāma par Latvijas valsts pamatu graušanu, jo valsts nevar pastāvēt bez cilvēkiem, jo īpaši darbaspējīgiem. „Un tagad sūkstāties, ka trūkst darbaspējas vecuma cilvēku. Tās ir Latvijas politiskās elites īstermiņa domāšanas un rīcības sekas,” tā J. Zelmenis.

Nemācējām izmantot starta kapitālu

Savukārt Rīgas Stradiņa universitātes profesors Dainis Zelmenis vērs uzmanību uz to, ka pie varas esošie politiķi nemācēja vai arī nespēja izmantot padomju laiku atstāto mantojumu. „Pēdējo 30 gadu laikā Latvijā ir izkūpējuši desmitos miljardos mērāmi aktīvi, kas pazudinājuši arī darbavietas. Cik daudz piemēru varam nosaukt, lai saprastu – visu laiku Latvijā cenšamies kaut ko demontēt, padzīt un meklējam nemitīgi visādus instrumentus un risinājumus, kā kaut ko iznīcināt. Savukārt kaimiņvalstīs uzmanības fokuss ir pavisam pretējais – kā uzbūvēt, kā piesaistīt potenciālos investorus, kā radīt arvien jaunas darbavietas,” uz būtiskāko atšķirību norāda D. Zelmenis. Viņš atgādina, ka savulaik Latvijā bija attīstīta apstrādes rūpniecība, tai skaitā radioelektroniskā, mašīnbūve, iekārtu un instrumentu ražošana, metalurģija, bet diemžēl pašlaik vairs nav. ☹

Iedzīvotāji Latvijas pilsētās un lauku teritorijās

Skaitis tukst. ■ pilsētas ■ lauku teritorijas

Avots: Sakarā ar teritoriālo robežu precizēšanu starp Aizkraukles pagastu un Aizkrauki, Tīnūžu pagastu un Ikšķili un Salaspils pagastu un Salaspili iedzīvotāju skaits 2018. gada sākumā minētajās teritorijās pārrēķināts.; <A HREF= <https://stat.gov.lv/lv/metadati/5911-iedzivotaju-skaits-un-galvenie-demografiskie-raditaji> TARGET= _blank>Meta-
dati; Līdz 2019. gadam dati publicēti pēc faktiskās dzīvesvietas, kopš 2020. gada pēc reģistrētās dzīvesvietas.; "Teritoriālais dalījums 2022. gadā pēc administratīvi teritoriālās reformas 01.07.2021 (jaunas pilsētas Koknese un Iecava); Teritoriālais dalījums no 2023. gada pēc administratīvi teritoriālās reformas 01.07.2022 (jaunas pilsētas Ādaži, Ķekava, Mārupe)"; Laika periods: 1935: Tautas skaitišanas dati 12.02.1935. (atbilstoši pašreizējai valsts teritorijai); Laika periods: 1959: Tautas skaitišanas dati 15.01.1959.; Laika periods: 1970: Tautas skaitišanas dati 15.01.1970.; Laika periods: 1979: Tautas skaitišanas dati 17.01.1979.; Laika periods: 1989: Tautas skaitišanas dati 12.01.1989.; Laika periods: 2000: Tautas skaitišanas dati 31.03.2000.

Nav brīnums, ka ar šādu attieksmi valsts kļūst arvien tukšāka un valstij pietrūkst naudas, jo nav, kas šo naudu pelna, kaut gan tās tērētājiem visu laiku vajag vairāk,

Dainis Zelmenis,
Rīgas Stradiņa universitātes profesors.

„Latvijā nav tādas mikroautobusu rūpnīcas, kāda savulaik bija RAF, kura Jelgavā ražoja mikroautobusus Latvija, nav VEF, nav Radiotehnikas, nav Alfas, nav arī RVR, nav vairs Rēzeknes piena konservu kombināta, nav Aizputes sausā vājpiena rūpnīcas, lai arī ilgi turējās, pašlaik vairs nav arī Liepājas metalurga un vēl ļoti daudzu citu ražošanas uzņēmumu, kuri varēja būt, un tajos bija darba vietas,” norāda D. Zelmenis. Viņš atgādina, ka arī cukurfabrikas, metāla ražošana un celulozes rūpnīca ir pagātne. „Pašlaik būtībā varam novērot nākamo sfēru, par kuru jau var sacīt: reiz bija – tranzīta kravas, bet tagad baidos, ka dažu gadu laikā Latvijā nāksies lemt, kuru no lielajām ostām slēgt tranzītam, jo nav kravu. Pieļauju, ka šo ostu varētu tīri labi izmantot militārajām vajadzībām tieši tāpat, kā tas bija PSRS laikos. Vienlaikus arī pārējās ostās strādājošo termināļu skaits, visticamāk, būs mazāks, nekā ir pašlaik, jo kravu plūsma no austrumiem turpinās samazināties. Latvijas kā tranzīta lielvalsts sapnis ir izsappnots, bet tas atkal ietekmēs produktīvo darbavietu skaitu dzelzceļā un ostās,” tā D. Zelmenis.

Neizmantoto iespēju kalns

DB jau iepriekš rakstījis, ka Latvija nav izmantojusi tik daudzās iespējas, kas varēja radīt jaunas darbavietas gan pilsētās, gan laukos. Savulaik franču celtniecības materiālu Saint-Gobain investīciju projekta (140 milj. eiro) realizāciju Latvijā, kas varēja radīt vismaz 400 jaunas darbavietas, liedza apkaimēs iedzīvotāju pretestība. Šī paša iemesla dēļ vismaz vairāku cūku audzēšanas novietņu izveide Latvijā izbeidzās to ieceru stadijā. Ir bijuši miljardiem eiro vērti projekti par celulozes un

papīra ražotnēm. Savulaik AS HRC Libau plānoja investēt teju 200 milj. eiro Liepājā, lai izveidotu koksa rūpnīcu, bet tās izveidi uz vairākiem gadiem aizkavēja vairākas tiesvedības, kā rezultātā kompleksa būvniecība nesākās un projekts izčibēja. Vēl bija investors (Spanogroup), kas plātņu rūpnīcas izveidē bija gatavs ieguldīt 250 miljonus eiro, bet pēc apcirtā variantā – 135 milj. eiro. Savulaik Mālpils apkaimē bijuši investori, kuri vēlējās būvēt ģipša fabriku, bet tieši tajā vietā teritorijas plānojums neparedzēja apbūvi, bet tā izmaiņas bija jāsaista ar teritorijas plānojuma grozījumiem, bet šīs procedūras termiņš - vairāki gadi, bet interesentiem pa šo laiku zudusi vēlme, bet valstij kopumā netika piesaistītas investīcijas vairāk nekā 150 milj. eiro. Ir vēl vecāki stāsti par to, ka netālu no Ropažiem kādam investoram bija vēlme uzbūvēt atspirdzinošo dzērienu ražotni, bet izrādījās, ka attiecīgajā teritorijā ir manīta aizsargājamā zaļā vārma un tāpēc tajā neko tādu būvēt nedrīkst.

„Visticamāk, reālu nerealizēto projektu kopējās pazaudētās investīcijas ir lēšamas daudzos desmitos miljardos eiro, kam noteikti jāpieskaita pārceltās, aizvērtās, iznīcinātās ražotnes, kuru iekārtas sekmīgi strādā citās valstīs,” uz deindustrializācijas sekām norāda D. Zelmenis. Viņaprāt, pēdējo 30 gadu laikā ir iznīcināts vairāk, nekā uzcelts un postījumu apmērs pat pārsniedz Otrā pasaules kara sekas. „Starpība ir tikai tāda, ka pasaules karā ražotnes iekārtas izveda tie, kuriem tajā brīdī bija vara par teritoriju, pašlaik ir citas metodes – maskējoties aiz dažādiem iemesliem, neļaut izveidot ražošanu vai arī pēc tam atrast 100 iemeslus, kādēļ neļaut piedalīties valsts un pašvaldību iepirkumos,” secina D. Zelmenis. Viņš atgādina vilcienu iepirkumu sāgu.

„Savulaik Latvijā tika nolemts pasūtīt jaunus pasažieru dīzeļvilcienus un elektrovilcienus, un, lai arī strādāt bija spējīga Rīgas Vagonbūves rūpnīca, tika meklēti argumenti, kāpēc tai šo pasūtījumu uzticēt nedrīkst. Kaut kā trūka RVR, bet kāpēc tad bija slikta ideja, kad atbildīgais par visu ir lielražotājs no Spānijas CAF, kuram vilcienu montāžu veiktu RVR? Ieguvums būtu dubults – pasažieriem jauni vilcieni, darbavietas Latvijā un papildu nodokļi, RVR strādājošajiem izcila prakse, papildu zināšanas un iespējas šādus produktus ražot un piegādāt citām valstīm. Bet izrādījās, ka Latvijas valstij – tās politiskajā olimpā esošajiem – tas nebija vajadzīgs, kaut arī vārdos visu laiku tiek uzsvērts kurss – ražot augstākas pievienotās vērtības produktus, bet darbos, kā liecina prakse, ir otrādi,” tā D. Zelmenis. Viņaprāt, vēl jau bez nerealizētajiem investīciju projektiem ir investoru pārcelšanās no Latvijas. Piemēram, savulaik Carlsberg grupā ietilpstošā AS Aldaris pārtrauca alus ražošanu PET un stikla pudelēs, šo produkcijas daļu ražojot ārpus Latvijas.

„Nav brīnums, ka ar šādu attieksmi valsts kļūst arvien tukšāka un valstij pietrūkst naudas, jo nav, kas šo naudu pelna, kaut gan tās tērētājiem visu laiku vajag vairāk,” secina D. Zelmenis. Tā kā valstī dzīvojošo skaits sarūk, tad, viņaprāt, tam būtu jāatspoguļojas parlamentā ievēlamo deputātu skaitā. „Ja pārvaldāmo iedzīvotāju skaits sarucis par 30%, tad arī parlamenta sastāvam vajadzētu būt par 30% mazākam. Taisnīgi un godīgi,” tā D. Zelmenis. Viņaprāt, būtiskākais jautājums, vai turpināsim šo iesākto kursu vai tomēr spēsim mainīti savu attieksmi un arī politiku attiecībā uz tiem, kas uztur valsti.

Slovēnijas fenomens

E. Voļskis vērs uzmanību uz izpratnes trūkumu, kas raksturīgs sliktai izglītībai. „Slovēnija, kura ir ES dalībvalsts, kuras valdībai joprojām pieder būtiski aktīvi – 51% valsts lielākās komercbankas akciju, lielākās apdrošināšanas kompānijas visi 100%

kapitāldaļu, tāpat visā valstī tiek regulētas degvielas cenas,” uz lūgumu minēt kādu piemēru, kur Eiropas valsts ir rīkojusies pretēji tam, ko darījusi Latvija, atbild E. Voļskis. Viņš norāda, ka pašlaik Latvijas valdība runā par kādu valsts kapitālsabiedrību kotēšanu biržā, taču Slovēnijā valdība izveidoja divus investīciju fondus (kur katrā ir apmēram 20 labi pārvaldītu valstij piederošu kapitālsabiedrību), kuru akcijas tiek kotētas Frankfurtē fondu biržā ar kapitalizāciju vairāk nekā 20 miljardi eiro. „Pirms dažiem gadiem Polijā joprojām nebija pabeigta valsts uzņēmumu privatizācija, kamēr Latvijā tā būtībā ir sen jau beigusies,” piemetina D. Zelmenis. E. Voļskis norāda, ka savā ziņā attīstīto valstu budžetu ienākumu 50–60% rada patēriņa (PVN, akcīzes, dabas resursu u.tml.) nodokļi, taču būtiskākais ir tas, kur ir šo nodokļu naudas avots, kas mazas valsts, kā Latvija, kontekstā var būt tikai preču un pakalpojumu eksports.

Risinājumi ir, tikai jādara

Savukārt J. Zelmenis uzskata, ka viens no ātrākajiem risinājumiem vērtības un bagātības radītāju palielināšanā Latvijā ir aizsardzības un drošības industrija, kura pašreizējos ģeopolitiskajos apstākļos ir kļuvusi par vienu no svarīgākajām. „Šī ir lieliska iespēja Latvijā ražot visu, kas nepieciešams bruņotajiem spēkiem, sākot ar pulveri, munīciju, ieročiem, transportlīdzekļiem, droniem, aprīkojumu, apģērbu, ekipējumu, palīglīdzekļus, medikamentus u.tml., galvenais – nepalaist garām šo iespēju un ražot attiecīgo produktu (pakalpojumu) vislabāk visam NATO blokam,” tā J. Zelmenis.

„Varam paraudzīties uz Dienvidkorejas fenomenu, kura 1990. gadā pat bija kaut kur līdzvērtīga vai pat sliktāk attīstīta nekā no PSRS atdalījusies Latvija, bet ja paraugās, kur šodien ir šī valsts un kur Latvija, jāsecina, ka viena kāpusi tikai uz augšu, jo Dienvidkoreja 1996. gadā tika uzņemta OECD (Latvija - 2016. gadā), 2012. gadā tās kompānija Samsung kļuva par lielāko viedtālrunu ražotāju pasaulē, turklāt kļuva par pilntiesī-

Latvijai jau trūkst darbspējas vecuma cilvēku, kuri strādātu un radītu pievienoto vērtību - ražotu preces un sniegtu pakalpojumus, un arī ģenerētu nodokļus, no kuriem samaksāt pensijas, veselības aprūpi un citus būtiskus pakalpojumus sabiedrībai,

Edgars Voļskis,
ekonomikas zinātņu doktors.

gu G-20 dalībvalsti, 2016. gadā kļuva par inovatīvāko ekonomiku,” norāda D. Zelmenis. Viņš vēl piebilst, ka arī Latvijā ir ļoti pozitīvi attīstības piemēri, tā AS Olainfarm savu produktu realizācijai ir izveidotas 20 meitas kompānijas, kas nodrošina pārdošanu vairāk nekā 60 valstīs, AS Grindeks ir 28 meitas kompānijas, produkcijas realizāciju nodrošinot 103 valstīs, AS Latvijas Finieris ar 12 meitas kompānijām produkciju realizē vairāk nekā 70 pasaules valstīs. „Savulaik Vācijas apvienošanās svinībās Vācijas Demokrātiskās Republikas diplomāts par Latviju sacīja spilgtus vārdus: „Jūsu valsti var apskaust ikviens jaunattīstības valsts, jo jums ir attīstīta apstrādes rūpniecība, nav ārējo parādu.” Diemžēl pēc 34 gadiem jāsecina, ka šo unikālo iespēju Latvija nav izmantojusi,” tā D. Zelmenis. „Šodien Latvija atpaliek vairs ne tikai no Lietuvas un Igaunijas, bet arī sāk zaudēt Bulgārijai un Rumānijai, kas nozīmē, ka, turpinot darīt visu kā līdz šim, būsīm līderi visā ES, tikai no otra gala, kas atkal iedarbinās kārtējo valsts pastāvēšanas stūrakmeņu grāvēju – darbspējīgo cilvēku emigrāciju, kuri būs vērtību radītāji citās valstīs, nodrošinās to kases ar nodokļu maksājumiem,” secina J. Zelmenis. Viņaprāt, tā kā līdz šim vairs nevar turpināt, tāpēc ir vajadzīgas pārmaiņas, kuru galvenais mērķis ir labklājības radīšana valstī dzīvojošajiem, ko iespējams īstenot, tikai radot labvēlīgus apstākļus un neuzliekot nevienu apgrūtinājumu vai šķērsli visiem, kuri iegulda eksportspējīgu produktu ražošanā un eksportspējīgu pakalpojumu sniegšanā, kas tādējādi atved naudu uz Latviju. „Ja nekas nemainīsies, tad depopulācija tikai pieņemsies spēkā, valsts nespēs uzturēt visus sabiedrībai nepieciešamos pakalpojumus kaut vai minimālā apmērā, un šāda nākotnes perspektīva nav vajadzīga nevienam, izņemot valsts nelabvēļus un ienaidniekus,” tā J. Zelmenis. Viņaprāt, situācija ar katru dienu kļūst arvien kritiskāka, tāpēc valdības un Saeimas vienīgā prioritāte ir viss vajadzīgais, lai Latvijā palielinātos eksportspējīgu preču ražošana un pakalpojumu sniegšana ārvalstīs. ¹⁰